

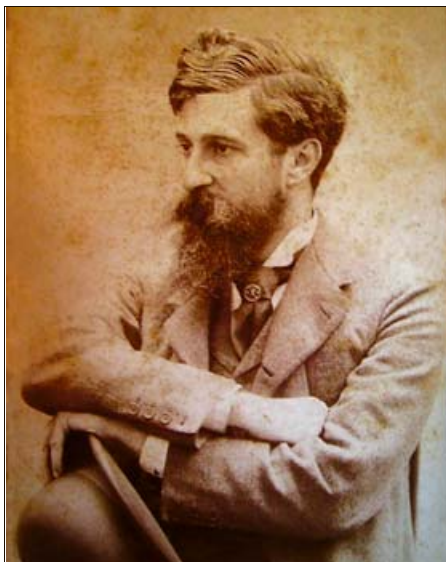
Podem?

L'Avenç reedita al cap d'un segle de la seva aparició 'El català de la Manxa' de Santiago Rusiñol, que convida a ser interpretada no només com una paròdia del 'Quixot' sinó com l'enèsim intent de regenerar Espanya des de Catalunya

Narrativa

PER CARLES CABRERA

■ L'escriptor Santiago Rusiñol (Barcelona, 1861 - Aranjuez, 1931) devia rematar els recessos de l'activitat pictòrica intensa que duia a terme en els jardins d'Aranjuez en l'escriptura de la novel·la *El català de la Manxa* (1914), que després adaptaria el 1918 al format teatral. Rusiñol és conegut sobretot arran de *L'auca del senyor Esteve*, que inversament es convertí primer en una novel·la més agra el 1907 i llavors en una peça més tova el 1917. En aquest sentit, tant la novel·la de l'any 1914 com el drama del 1917 presenten el conflicte generacional entre un pare i un fill -aquí molt més tangencialment,

Santiago Rusiñol. ANTONIO NAPOLEÓN

és cert-i el resolen en ambdós casos amb eficàcia perquè veieren la llum en un moment en què el modernisme, havent perdut tota la seva agressivitat combativa inicial, ja estava en caiguda lliure. L'anècdota del pare català que té un fill que, traslladat a terres manxegues, somia d'esdevenir torero ja no obliga el lector a prendre partit com a *La vida i la mort d'en Jordi Fraguinals* de Pous i Pagès. El lector no plora d'impotència davant el final tràgic d'en Jordi ni tampoc d'emoció com quan el senyor Esteve diu al fill que podrà ser artista perquè ell li costejarà

el marbre. El torero no pot més que fer-nos esclafir una riota com les que arrabassava Rusiñol des de les taules sense que això vulgui dir, ni de bon tros, que *El català de la Manxa* pertanyi al gènere còmic.

És divertida i francament irònica, decadent i desencantada. No debades Rusiñol ja ha complert la cinquantena. I aquella Espanya que pinta ja no és la grandiosa dels Àustries sinó la humiliada del Desastre del 98. El català protagonista i la seva família han hagut de fugir de Barcelona després d'haver intervingut en els fets de la Setmana Tràgica (que ell qualifica de "gloriosa") i és acollit en terres de Castella per un amic coreligionari seu que s'ha casat i s'ha instal·lat a viure al poble de Cantalafuente, on regenta un cafè. L'amo té una filla de l'edat del fill de l'altre i els dos joves entaularan una relació sentimental, mentre les dues mares estan a mata-degolla entre elles. I Cantalafuente, somort, desèrtic i força calorós a l'estiu, i els seus parroquians impassibles, mandrosos i panxacontents també són rellevants per tal com encaixen com l'anell al dit amb la prosa manyaga i pacient que desplega aquí Rusiñol.

Però el conflicte havia d'esclatar. El personatge principal és un Quixot català a qui li bullen pel cap totes les idees de la justícia social que ha extret d'uns particulars llibres de cavalleria del seu temps que el menen a creure que ell ha de ser el superhome cridat a menar aquells terrossos de Cantalafuente cap a una llibertat ignota. I és evident que

aquells pagesos són sinècdoque també de tot un poble castellanoandalús (quintaescenciat en aquells molins d'aspes (que el caràcter principal vol motoritzar), de la mateixa manera que el protagonista simbolitza tots els catalans.

A *Quina mena de gent som*, Gaziell hi exposava una curiosa teoria entre pobles quixotescos com el de Castella i els sanxopanxistes com el català. Curiosament, aquí, la hipòtesi gazielliana és invertida perquè l'enemic del progrés i les idees el representa el vell *hidalgo* castellà, ara calçat amb les vestidures d'escuder, enfront d'un català idealista i quixotesco que, és clar, ensopegarà una altra vegada ineluctablement amb la paret d'aquells molins que, oh és clar!, no es tractaven de gegants.

SANTIAGO RUSIÑOL
El català de la Manxa

► Epíleg de Margarida Casacuberta
L'AVENÇ (LITERATURES), 216 P., 19 €